

# UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa  
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.  
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja 10.—K  
pol leta 5.—  
četrt leta 2.50  
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.  
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,  
če se tiska enkrat 16 h  
dvakrat 14  
trikrat 12  
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 10 h.  
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovarisa  
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 5. aprila 1918.

## Vabilo

na

### sejo upravnega odbora

in vseh štirih odsekov Zaveze avstrijskega jugoslov. učiteljstva,

ki se vrši

v četrtek, dne 28. marca 1918, v prostorih Učiteljske tiskarne v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6, oz. v poslopju I. mestne deške ljudske šole na Ledini, Komenskega ulica.

#### DNEVNI RED.

1. Ob deveti uri dopoldne seja vseh štirih odsekov, v svrhu konstituiranja na I. mestni deški ljudski šoli na Ledini, Komenskega ulica.
2. Takoj po skupni seji posvetovanja v posameznih odsekih.
3. Ob pol 2. popoldne v prostorih Učiteljske tiskarne, Frančiškanska ul. 6, skupna seja upravnega odbora in odsekov v svrhu konstituiranja.
4. Odseki poročajo upravnemu odboru o svojih sklepih.
5. Došli predlogi se odkazujejo odsekom.
6. Skupno posvetovanje upravnega odbora z odseki.
7. Predlogi in nasveti.

#### Pripomnja:

Ker so nekateri člani odsekov izrazili željo, naj bi se sešli odseki že dopoldne, dne 28. marca 1918, na sejo, da bodo imeli več časa za svoja posvetovanja, smo radi volje ustregli tej želji in v toliko izpremenili dnevni red, ki smo ga objavili v 5. štev. Učit. Tov. z dne 8. marca letos.

Vodstvo Zaveze.

## Draginske doklade za učiteljstvo v letu 1918.

Osrednje učiteljske organizacije v Avstriji so bile v zadnjih treh mesecih neprestano in neutrudljivo na delu za učiteljske draginske doklade v letu 1918. Posredovale so pri osrednji vladi, stopile v stik z državnozborskimi klubi in pojasnjevale v obširnih spomenicah, dopisih in brzojavkah obupen gmoten položaj avstrijskega ljudskošolskega učiteljstva. Iz vseh teh informacij, ki so jih v tem pogledu dobili od učiteljskih zastopnikov na merodajnih mestih, so morali sprevesti, da tako ne more več naprej, da je treba zdane pomoči, da se reši pogina važen učiteljski stan. Inicijativa zato pa ni izšla ne od deželnih odborov, ne iz centralne vlade, ljudski zastopniki v dunajski zbornici poslancev so morali poseči vmes, da nas rešijo iz bednega položaja. Finančni odsek je storil prvi korak. Izvolil je pododsek z naročilom, da naj stavi v najkrajšem času tozadevne predloge. V pododsek so bili izvoljeni poslanci: Bradač, Glöckel, Konečný, Miklas, Rosner, Teufel in dr. Verstovšek. Za predsednika je bil izvoljen poslanec Glöckel, za poročevalca poslanec Teufel in za zapisničarja poslanec dr. Verstovšek. Odsek se je nemudoma lotil dela ter sestavil načrt zakona, da bo v bodoče deželam natančno predpisano, koliko in po katerem ključu se morajo učiteljstvu izplačevati draginske doklade. Za podlago pri določitvi ključa, po katerem se bodo izplačevale draginske doklade, je vzel odsek število članov učiteljske rodovine in število službenih let. Po številu rodovinskih članov je napravil pet razredov, in vsak razred je po številu službenih let razdeljen na 4 stopnje. Iz nastopne razpredel-

nice vsakdo lahko takoj razvidi koliko bo dobival draginske doklade po načrtu tega zakona.

Oženjene učiteljice dobivajo draginske doklade po I. razredu. Učiteljski substituti in pomožni učitelji ter ono učiteljsko osebje, ki služi za remuneracijo, dobi 548 K draginske doklade. Vpokojeni učitelji, ki so služili do 15 let, dobijo 576 K, če je presegala službena doba 15 let, pa 720 K. Učiteljske vdove dobijo 468 K, oz. 576 K, ako je služil njih pokojni soprog več kot 15 let. Učiteljskim sirotam, ki dobivajo konkretno pokojnino, se izplača 500 K, onim pa, za katere se plačuje vzgojevalni prispevek, pritiče 300 K. Zakon naj stopi v veljavo s 1. januarjem 1918. Ta načrt je subkomite predložil v razpravo finančnemu odseku, ki ga je odobril. V zbornici se je razpravljalo s tem vprašanjem dne 15. marca 1918. Vse zgoraj navedene določbe je zbornica sprejela soglasno. Odeje vprašanja, v kakem razmerju naj si razdelijo breme država in dežele, pa so se pojavila ostra nasprotstva. Finančni minister je izjavil, da vlada ne more prispevati več kakor s 50%. Če bi zbornica sklenila kaj več, bo vlada smatrala to za sankcijsko oviro. Večina poslancev je bila za to, da naj država prispeva 70%. Vršila so se čez dan ponovna pogajanja, ki pa niso imela zaželenega rezultata. Zbornica je končno sprejela predlog poslanca Jarca, da naj država prispeva 70%. S tem je zadeva morda za nekaj časa (preko Velike noči) zavlečena, ker bo vlada poskrbela, da gospodarska zbornica 70% prispevek države odkloni. Upati pa je, da se bo takoj po velikonočnih počitnicah stvar uredila. S posebnim vnošom se je v debati zavzel za slovensko učiteljstvo poslanec dr. Ravnihar. Njegova izjava so vzbudila v zbornici splošno pozornost.

Ob živahnem odobravanju je ožigosal postopanje kranjskega deželnega odbora in deželnega

šolskega sveta pri razdelitvi enkratnega dobavnega prispevka kranjskemu učiteljstvu. Moralna dolžnost deželnega odbora je, da sploh izboljša učiteljske plače, ker je že davno dobil za to potrebno pokritje. (Tako je!) Izgovor, da tozadevni predlog za regulacijo plač ni bil sankcioniran, ne velja. Saj je bil predlog tako sestavljen, da ni mogel biti sankcioniran. Deželni odbor ima pota dovolj, da navzlic temu stori svojo dolžnost. Govornik slika bedo kranjskega učiteljstva, ki je izmed vseh kronovin najslabše plačano. Obup tega učiteljstva je prikupil do vrhunca. Dr. Ravnihar čita brzojavke učiteljskih društev, ki so apel na hitro pomoč v imenu človečnosti. (Čujte, čujte!) Učiteljstvo na Kranjskem je izročeno materialnemu poginu. Deželni odbor in deželni šolski svet kar konkurirata, kako bi slovenskemu učitelju otežočila življenje in stanovsko delovanje. Vlada naj napravi red zlasti pri deželnem šolskem svetu, kajti razmere so neznosne. Nujno potrebno je, da država prevzame plačevanje učiteljstva, da se tako vsaj nekoliko oddolži zaslužnim pionirjem kulture. Naši učitelji spadajo med tiste žrtve vojne, ki so gmotno in duševno največ trpele. Na bojnem polju so učitelji prelivali svojo kri, v zaledju pa so vršili v najvišji meri svoje dolžnosti v najtežavnejših razmerah. Številno decimirani, v mnogih okrajih oropani šolskih poslopj, ki jih je zasedla vojaška uprava, povrh pa še gladni in bedni, niso niti za trenutek izpustili izpred oči svoje vzvišene naloge: vzgoje mladine. Vlada je imela za njihovo požrtvovalnost le papirnate zahvale, nič pa z njihov prazni želodec, z njihovo raztrgano obleko, z njihove luknjaste škornje. Predležeci zakon naj saj nekoliko popravi, kar se je nad učiteljstvom grešilo. V sramoto države pa je treba konstatirati, da zakon ni izšel iz njene inicijative, ampak da je sad pritiska parlamenta in trpečega učiteljstva. (Živahno odobravanje.)

Poslancema dr. Ravniharja, ki se je v zbornici tako iskreno zavzel za kranjsko učiteljstvo, in dr. Verstovška, ki se je v pododseku tako toplo potegoval za interese slovenskega učiteljstva, izrekamo iskreno zahvalo.

| I. RAZRED                 |                     |                     |                     | II. RAZRED                           |                     |                     |                     | III. RAZRED                          |                     |                     |                     | IV. RAZRED                                    |                     |                     |                     | V. RAZRED                               |                     |                     |                     |
|---------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|--------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|--------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|-----------------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|-----------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|
| samci, vdovci brez otrok. |                     |                     |                     | oženjeni brez otrok, vdovci z 1 otr. |                     |                     |                     | ožen. z 2 otrok., vdovci s 3 otroci. |                     |                     |                     | ožen. s 3 ali 4 otroci, vdovci s 4 ali 5 otr. |                     |                     |                     | ožen. z več kot 4 otroci vdov. s 6 otr. |                     |                     |                     |
| 1. stop.                  | 2. stop.            | 3. stop.            | 4. stop.            | 1. stop.                             | 2. stop.            | 3. stop.            | 4. stop.            | 1. stop.                             | 2. stop.            | 3. stop.            | 4. stop.            | 1. stop.                                      | 2. stop.            | 3. stop.            | 4. stop.            | 1. stop.                                | 2. stop.            | 3. stop.            | 4. stop.            |
| do 10 služ. let.          | od 11—16 služ. let. | od 17—23 služ. let. | od 24—40 služ. let. | do 10 služ. let.                     | od 11—16 služ. let. | od 17—23 služ. let. | od 24—40 služ. let. | do 10 služ. let.                     | od 11—16 služ. let. | od 17—23 služ. let. | od 24—40 služ. let. | do 10 služ. let.                              | od 11—16 služ. let. | od 17—23 služ. let. | od 24—40 služ. let. | do 10 služ. let.                        | od 11—16 služ. let. | od 17—23 služ. let. | od 24—40 služ. let. |
| 972                       | 1272                | 1548                | 1752                | 1440                                 | 1752                | 2016                | 2472                | 1968                                 | 2280                | 2544                | 3000                | 2496                                          | 2808                | 3072                | 3528                | 3024                                    | 3336                | 3600                | 4056                |

## LISTEK

### Iz umetniškega sveta.

Poglavje o kritiki.

Nehvaležni posel kritika je pri naših listih od strokovnih do dnevnikov opravljalo, nešteto ljudi, zmožnih in nezmožnih. Vsak je kmalu vrigel pero v kot, ker si je s pisanjem kritik nakopal samo sovražnikov. Kritika, nikomur ni ljuba, če ne govori v samih superlativih in ne poje izvajalcev slavospevov. Če kritik opozori na napake, dobi kmalu odgovor: Lažje kritizirati nego delati. Skratka, kritike štejejo med ljudi, ki jih ni treba. Slovenčeva poročila o zadnjem Matičnem koncertu je pa zbudilo toliko hrupa in ogorčenja, da imamo povod povedati svoje mnenje o kritiki.

Ze sedem let prinaša naš list poročila o vseh važnejših glasbenih prireditvah pod naslovom: »Iz umetniškega sveta«. Hoteli smo ustreči s tem našim paročnikom, ki nimajo prilike pohajati kon-

certe, ker pač žive proč od Ljubljane. Kolikor vemo, so naša poročila zbudila obče zanimanje, ker so bila stvarna in dostojna. Držali smo se načela, da naj kritika tvori vež med izvajalci in občinstvom, širi naj smisel za glasbo in naj dobri in plemeniti stvari koristi. Bili smo objektivni v vsakem oziru: hvalili smo, kar je bilo vredno hvale in graja, kar je bilo vredno graje. Poznali nismo nikake protekcije, pa tudi nikake zahrbtnosti. Mnenja smo, naj se piše kritika recimo za dnevnika »Slov. Narod« in »Slovenca« drugače, za literarne revije »Ljubljanski Zvon« in »Dom in svet« zopet drugače. Občinstvo samo opazi malenkostne napake, na splošen vtis nikoli ne gleda, zato morajo biti dnevniška poročila splošna, v Novih Akordih strogo strokovna. Učiteljski Tovarish ima med svojimi čitatelji mnogo glasbenikov, zato smo pisali naše ocene strokovno. Če bi bilo na škodo stvari, smo marsikaj raje zamočali. Tako ostane tudi v bodoče. Kritika mora biti vestna, nepristranska in predvsem poštena. Kar je »Slovenec« zadnjič napisal o nastopu g. Pipe Arko-Tavčarjeve je vse obsodbe vredno. Bil je to izbruh domišljavosti, ki bi ga rosen list nikdar ne smel sprejeti v svoje predale. —

#### Koncert Glasbene Matice dne 9. in 10. marca 1918.

Zopet enkrat koncert, ki sem ga bil iz srca vesel. Imel je raznovrsten vzored. Prinesel je različnim okusom, vsakemu nekaj. Dvorana je bila za koncerte teden dni prej popolnoma razprodana. Iz prijaznosti je prišla sodelovat iz Zagreba g. Pipa Arko-Tavčarjeva, nekdanja učenka solopetja pri g. ravnatelju Hubadu. Zapela je par znanih slovenskih samospevov, med njimi novo Oskar Devovo »Pismo«, dalje Petra Konjoviča hrvaško: »Pod pendžeri« in Hatzejevo »Majko«. Za moj okus je najlepše podala arijo iz opere »Rusalka«. O. Pipa Arko-Tavčarjeva poje ljubko, prikupljivo, domače. Poklonili so ji mnogo šopkov in je morala na burno zahtevanje dodati še dve narodni pesmici »Prišla bo pomlad« in »O glarja«. Da je skoro vsa kritika baš radi tega ozlovoljena, se mi zdi jako čudno. Narodnih pesmi bi ne smelo manjkati na nobenem vzporedju. Zakaj bi se jih koncertna dvorana sramovala? —

Kot solistinja je nastopila gdč. Dana Koblerjeva. Igrala je skladbe V. Novaka B. Smetane in F. Chopina. Kot vsakokrat sem tudi topot občudoval nje virtuosno občuteno igro. Pozna se ji izborna praška šola. Ne samo tehnika, marveč srce mora imeti pri klavirju glavno besedo. Ta-

ko je občinstvo, dasi mu klavirske točke niso posebnost všeč, gdč. Koblerjevi ponovno izražalo glasno priznanje. Chopinova balada v g molu je vplivala naravnost očarujoče.

Največji del vzporeda je prevzel na svoje rame moški zbor, broječ okoli 50 pevcev in je svojo precej težko nalogo izvršil v popolno zadovoljnost. Niti velika mesta ne premorejo v četrtem letu svetovne vojne zbora, Ljubljana ga ima. Požrtvovalnost Matičnih pevcev in dirigenta g. ravnatelja Hubada zasluži odkritosrčno pohvalo. O njihovem trudu nimajo pojma tisti, ki zabavljajo na malenkosti in iščejo dlak v jajcu. Jasno je, da pri današnjih razmerah ni mogoče pripeljati na oder zbora, ki bi ga po njegovi točnosti in eksaktnosti mogli primerjati velikim Matičnim zborom par let pred izbruhom vojne. Toda kar se doseže v teh težkih časih je občudovanja vredno. Kako ubrano, fino prednašano je donela po dvorani Mirkova »Na trgu!« Kar nehoti si zasanjal v mesečno noč, zdelo se ti je, da slišiš poigravanje vodnjaka in sočuvstvuješ z zaljublencem, čigar »ljubica brezskrbno spava«. Za vzgled, kako se lahko priprosta pesmica lepo prednaša, naj služi dr. Schwabova popularna »Slanica«, v narodnem tonu uglasbena sklad-

## Geneza naše decemberske izjave.

Negotovost in iskarije trdnih oporišč v sodobnem kulturnem življenju je signatura našega današnjega časa. Vse življenje do zadnjih izrastkov se giblje v samih nasprotjih. Dospeli smo srečno v dobo najekstremnejšega subjektivizma. En sam pogled po sodobnih kulturnih stremiljenjih, zlasti v literaturi, nas o tem do čela prepriča. »Na tleh stoji tradicija, stebri stari:« vsakdo postavlja svojemu delu lastna svoja načela, ekstremen individualizem slavi svoje trijumfe. Vsak modroslovec se trudi za originalnim svetovnim naziranjem, za lastnimi sintezami duševnih rezultatov, v politiki se ponujajo neštevilna univerzalna sredstva i, t. d. i. t. d. brez konca in kraja. Vsa ta negotovost in fluiditeta vseh vrednot vpliva zlasti na vzgojeslovje zelo kvarno. Nikjer stalnih načel, nikjer varnih pristanišč, ki bi nudila neumorno iskajočemu modernemu človeku varnega zavetja in trdne mirne točke v bežnosti in relativnosti vseh modernih nauk.

Splošna želja po enotnem, vse obvladajočem principu je posebno v vzgojeslovnega stališča nujna. Kategorično kliče po rešitvi iz temnega tavanja in hlastanja.

Nedostaje nam torej avtoritativnega kulturnega programa. Kar nam nudi moderna filozofija, so v najboljšem slučaju le surrogati, ki se liki meteorom zasvetijo na temnem obzorju, da nas puste v še globočji tmini in disorientaciji. Ti surrogati so pa zaradi vladajoče relativistične in aktualistične smeri modernega človeka že a priori obsojeni v smrt.

»Vse teče, vse se spreminja:« to načelo, vzeto iz tvarnega sveta in postavljeno kot najvišja etična vrednota, je postavilo vse naše delo na labilna tla. Smoter pedagogike se na ta način spreminja, cilj kulturnega dela se nam izpodmika od časa do časa; logična posledica tega hlastanja za cilji je splošna skepsa in razočaranje, ki vodi ta v brezdelje in diletantsko kritikasterstvo.

Ta pojav se je začel z renesanco, (če pustimo starejšo zgodovino, ki ne vpliva več tako odločilno na sedanjo dobo), postrl se je po francoski revoluciji zaradi kritičnega dela francoskih enciklopedistov, vrhunec pa je dosegel še le po siljanih uspehih novodobnega naravoznanstva in tehnike. Materialistično svetovno naziranje je zgrabilo človeštvo v svoj vrtnec, zagospodovalo je, zlasti ko ga je socialistični proletarijat dvignil na prestol svoje religije, splošno veljavno tudi v širokih masah, ki so bile še pred kratkim nepristopne novim dogmam svetovnega naziranja.

Toda zle posledice so se kmalu pokazale: Materialistično svetovno naziranje je pomenilo le pol resnice. Naravoznanstvo, ki tvori absolutno podlago tega naziranja, ni kompetentno dajati zadnjih splošnoveljavnih norm. Njegova domena je le viden svet stvarine. Sama stvarina ne obsega še vsega življenja, ona je le del vseh življenjskih pojavov in niti ne najvažnejši del. Ignoriranje drugega dela pojavov, namreč duševnosti, ki pridejo v človeškem življenju predvsem v poštev, je naravoznanskemu svetovnemu naziranju nujen immanent nedostatek.

Evolucijski nauk, kot pendant surovemu materializmu, je zlasti v zvezi s selekcijo teorijo odprl oči marsikateremu, ki je v svojem oboževanju triumfirajočih prirodnih ved in tehnike prezrl za nekaj časa osodopolno nekompetenco teh ved v vprašanih svetovnega naziranja.

Socialno vprašanje, poostreno po liberalnem, kapitalističnem sistemu, je nujno zahtevalo rešitve. Vsi napori tehnike in naravoznanstva rešiti to vprašanje, ali ga vsaj razložiti, so bili in so brezuspešni, bili so Sisifovo delo, ki je ekskluzivno veličastno teh ved le diskreditiralo. Življenje je močnejše od teorije; pustilo jo je na strani in ustvarilo nove oblike, ki se iz zgolj tvarnih sestavin nikakor ne dajo razložiti. Jasno je postalo dejstvo, da nam naravoznanstvo ne more dati niti vpogled v vzročno zvezo najaktualnejših problemov časa, kaj še le, da bi kompleks njegovih izsledkov služil kot najvišje načelo. Vsi

samostojno misleči ljudje, ki so zrlí še pred kratkim na prirodne vede kot na rešitelja človeštva iz vseh življenjskih konfliktov, so stali naenkrat pred neizprosno resnico, da so svoj duševni mir izročili v roke nepoklicanemu činitelju.

Sociološko spoznanje je na podlagi naravoznanstva nepopolno, ker je človeško življenje sinteza tvarnosti in zavesti. Zaveš človekova je pa njegovo duševno življenje ali njegova kultura. Pravo razumevanje kulture je mogoče le po samoopazovanju in po intenzivni udeležbi na socialnem življenju, kakor tudi po zgodovinskih in primerjajočih študijah. Lastni doživljaji igrajo največjo vlogo; kdor ni sam doživel še nikake življenske spremembe, ta ne more imeti pravega pojma o življenju, pa če bi bil tudi največji polihistor v naravoznanstvu.

To dejstvo je učinkovalo revolucionarno. Vsak, kdor je hotel posvetiti svoje skromne moči vzvišeni nalogi razširjanja, poglobitve in ustvarjanja narodne kulture, ozreti se je moral po trdnih oporiščih za svoje delovanje. Zlasti je bilo učiteljstvo, ki je po svojem stanu v prvi vrsti poklicano sodelovati na kulturni povzdigi naroda, najhujše prizadeto po tem razveljavljenju vseh vrednot. Relativno nizka splošna izobrazba, zlasti v filozofskih disciplinah, je povzročila, da je bil učitelj med tavaljajočimi in iskajočimi še najbrezobzirnejše predan na milost in nemilost butajočim valovom splošne kulturne brezsmotnosti. Prizadevaje si izpopolniti občutne vrzeli svoje šolske naobrazbe, se je zatekalo učiteljstvo po pomoč k samoizobrazbi. V pomanjkanju smotnih navodil pa je nekritično in nesistematično segalo po vseh mogočih virih, ki so ga le še bolj zbegali, namesto da bi mu nudili trdnih, obsevaljavnih življenjskih navodil. Tako se je zlo čimdalje večalo, zmedenost modernega življenja, ki se zrcali najrazvidnejše iz nebroj nasprotujočih si filozofskih sistemov, je ustvarila med učiteljstvom neznošno duševno anarhijo. Kjeroli sta se dva tovariša lotila razmotrivanja splošno-kulturnih vprašanj, sta zašla v nasprotstva in ne-logičnost, govorila sta eden mimo drugega, ter se končno zgubila vsak v svojo lastno metafiziko, ki je slednjič v svoji abstraktnosti pri obeh vzbudila dvom nad duševno normalnostjo tovariša. Če pomislimo še, da se je to godilo v vrstah najnadarjenejših in najpodjetnejših učiteljev, v tem ko se je večina kratkomočno zadovoljevala s svetovnim naziranjem svojega strankinega glasila, pokaže se nam še le vsa tragika duševne razdvojenosti v učiteljskih vrstah. Nedostaje nam odino še omeniti oni tradicionalni antagonizem med starejšimi tovariši, ki so izšli iz tradicij liberalne dobe osemdesetih in devetdesetih let, z narodno romantičnim liberalnega humanizma in Aškerčevu svobodomiselnemu mužu, ter med mlajšimi učitelji, ki so že po svojih letih in pomanjkljivih življenjskih skušnjah, ki dajejo starejšemu človeku prednost, še dovolj trdnega sidra, tako zelo pristopni vsakovrstnim radikalnim stremiljenjem, tekmujočim med seboj edino po svoji nelo-gičnosti, pa smo dobili približno sliko sodobnega duševnega kaosa toliko med učiteljstvom, kolikor med drugimi slovenskimi inteligenčnimi sloji.

Da je pa učiteljstvo kljub vsej razdvojenosti in kulturni disorientaciji mnogo storilo na vseh poljih prosvetnega dela, se ne da tajiti. Toda pri tem delu je korakalo le od slučajja do slučajja, ter je po večini vsled svojega zdravega instinkta zadelo pravo pot. Sistematično pa to delo ni bilo, ker mu je manjkala značilna velikopoteznost in resnost pravega kulturnega dela, zato je neutiljiva resnica, da je izbrabio učiteljstvo mnogo dragocene energije deloma v brezplodnem, deloma celo v pravemu socialnemu napredku ljudstva nasprotnem delu.

Naše kulturno delo bo le tedaj velikopotezno, ako izhaja nujno iz trdnih življenjskih, predvsem нравnih načel. Sodobna kulturna anarhija, prenesena na Slovensko večino, iz nemških čisto heterogenih kulturnih razmer, izvira v prvi vrsti iz različnih življenjskih нравnih idealov, ki so jih postavile razne kulturne struje. Vsakemu enotnemu kulturnemu stremiljenju je sponiran lasten нравstveni življenjski ideal. Kulturno delo krščanstva je nujno drugačno kot n. pr. ono naturalisti-

stov, estetov, evolucionistov ali celo moralnih idealistov.

Pomanjkanje trdnih etičnih načel ima za posledico nesamostojnost vsega našega dela. Če se danes vsi ti problemi nahajajo v stanju vrenja in kipenja, ni čudno, da je naše delo le hlastanje.

V tej splošni zmedbi duhov kliče vse po novi koncentraciji. Tudi učiteljstvo mora zavzeti svoje stališče napram tem problemom, ako hoče uspešno nastopiti pot kulturnih pionirjev. Tega pa posameznik ne more izvršiti vsak na lastno pest. Ore namreč za smoteno vzgojo in izobrazbo slovenskega učiteljstva. To nalogo more in mora izvršiti le njegova organizacija. Ali pa se ni to še godilo?! Mirno trdimo: ne! Naši »Zavezi« moramo zaklicati v tej odločilni uri: mene, tekel, ufarsin! Iz tega trdnega prepričanja se je rodila naša decemberska izjava, podana na zadnjem Zavezinem delegacijskem zborovanju z najboljšim namenom, pokazati dosedanje pomanjkljivosti v naši organizaciji in načrtati pota, po katerih nam je hoditi v bodoče. Pri tem koraku nas je vodila najboljša volja, prispevati po svojih skromnih močeh svoj obulus k konsolidaciji naše organizacije: in tako posredno h postavitvi enotnega kulturnega ideala, od katerega zavisí v prvi vrsti srečna bodočnost našega naroda. Ni je bilo zahrbitne misli, ne postranski namenov. Že spremenjene razmere nujno zahtevajo splošne reorientacije, zato je bilo tudi delegaciji toliko lažje uvaževati iskrenost naše izjave. Povsod kliče novo življenje, ki ustvarja nove oblike in sili vse kulturne ustanove, da revidirajo svoje delo. Opozorili smo danes slovensko učiteljstvo na premise, ki so bile merodajne za našo odločitev. O izjavi sami bo potrebno kritično delo, ki ga bo moralo učiteljstvo izvršiti, in sicer čim prej tem bolje. Edinim v končnem, najvišjem cilju, nam smotena organizacija našega dela ne bo delala nikakih težkoč. Posamezne pragmatične točke nam bodo v bližnji bodočnosti predmet vsestranskega razmišljanja. Zato bi bilo želeli, da dobi učiteljstvo to izjavo čim prej v celoti objavljeno v svojem glasilu.

Al. Hreščak.

## Goriško učiteljstvo na delu.

Dne 11. t. m. sem bil zaradi aprovi-zacijskih in begunskih razmer v deputaciji z brskini zapani pri prevzvišenem gospodu namestniku v Trstu. Umijivo, da sem moral ob tej priliki omeniti tudi našo stanovsko revščino in poučarjal, da pride v aprilu enkrat prav gotovo trikrat tudi učiteljska deputacija goriškega okraja in vozi svoje neznošno gorje. Gospod namestnik mi je omenil, da se bode mudi konec meseca pri našem c. kr. glavarstvu v Gorici, kjer bi lahko sprejel našo deputacijo. In res sem dne 13. t. m. že prejel obvestilo, da nas lahko sprejme v Gorici že dne 17. t. m. V četrtek sem ad noc zbral nekaj tovarišev in dogovorili smo se, da je potreba nujna, da se mora prevzvišenemu gospodu povedati naše stanovske težnje. Naročili so mi, naj te imunitiram in naj jih v družbi s tovarišema Francem Križmanom in Antonom Musičem izročim našemu visokemu predstojniku. To se je zgodilo dne 17. t. m. Priobčujem jih dobesedno v »Tovarišu« s prošnjo, da mi vsak tovariš sporoči še svoje morebitne želje pismeno na moj naslov, in ako jih sprejmemo pri prihodnjem posvetovanju, jih naslovimo na pristojno mesto potom našega društva za goriški okraj, ki bo imelo prvi četrtek aprila t. l. prvi tovariški sestanek. Ker sta naš društveni predsednik in podpredsednik še vedno begunca izven naše dežele, drznem se pozvati vsled naročila mnogih tovarišev jaz ta sestanek in prosim vse učiteljstvo našega okraja, da se ga udeleži v obilnem številu. Časi so resni in mi moramo prešteti svoje oslabele vrste ter se zopet posvetiti delu za svoj stan in za prospeh našega šolstva.

Tu priobčujem že omenjeno spomenico:

Prevzvišenost!

Preblagorodni gosp. c. kr. namestnik! Vaši prevzvišenosti podrejeni učiteljstvo Goriško-Gradišanske poknežene grofije trpi silno pomanjkanje ter naj-ujudnejše prosi najnujnejše pomoči. Tam, kjer je učiteljstvo begalo iz domačega kraja pred sovražnikom, je beda največja in bridko dejstvo je, ako danes trdimo, da trpe naše družine lakoto v pravem pomenu te osodopolne besede, ki tako žalostno odmeva po razvalinah naše rodne grude.

Učitelji begunci smo največji reveži. Vse svoje smo pustili doma in begali s svojimi družinami po tujem svetu. Mnogi smo točno spolnovali svete domovinske dolžnosti kot vojak, prepustivši drage svojce nemili usodi. Zgubili smo vse svoje pohištvo, zgubili smo svojo obleko in zginile so naše knjige, kratkomočno, obubožali smo popolnoma. Vse svoje imetje smo žrtvovali ljubljeni rodni grudi ob bregovih krasne Soče in rodovine Vipave, v zelenih Gorah in sadonosnih Brdih, na kršnem Krasu in čarobni Gra-

diški ravani. Bosonogi, golcroki in golokriavi smo se vrnili, mnogi ne na službena mesta, ker je v njih zavladalo razdajanje, temveč na nove službene kraje po uradni roki. Vase družine se bodo sestrastno vračale v razrušene domove brez pohištva, brez obleke, brez strokovnih stanovskih knjig, brez kuhinjske opreme in brez najpotrebnejših živil. Kje bomo stanovali, kje počivali po trudapolnem delu, kje — v čem — in kaj bomo kurali, s čim se oblačili? Lesena koca za prebivanje, ročna tla — postelja, kamen — vzglavje, s krvjo poskropljena skala — ognjišče, od dobrih src podarjena oson-sena obleka, pri imovitejšem vasaču izposojen lonec, lesena žuca, s katero boš merala skopo aprovizacijo, to te čaka v domovini učiteljska raja!

Prevzvišenost, blagovolite to razmisli-ti in potem pomagati! Pred vas, eks-celencia, stopamo in prosimo: »Na pomoč!« V obupanju zremo zaupno pred prestol Njegovga Velikanstva našega vi-teskega vasačarja, mi v zvestobi izrekamo popolno ukanost s prepričanjem v lude-cin ausan, da bode Njegovo Velikanstvo pomagalo trpečim učiteljem svojim naj-zvestejšim podamkov nase solzne dežele, kjer smo vsi vse blago in kri žrtvovali uragi domovini ter ukazali, da znamo ljubiti Njegovo Velikanstvo in starodavno ocmjavo. Vaša prevzvišenost pa naj mi-losno blagovoli raztolmaiti Njegovemu vicanstvu učiteljsko zvestobo in rev-ščino, našo ukanost in nase bedo, našo patriotsko pozrtvovanost in nase gorje!

Zaradi teh dejstev prosimo najuda-nejše, da bi Vaša prevzvišenost s svojim plemenitum socuvstvovanjem blagovoli izposlovati bednemu učiteljstvu razru-sene Goriško-Gradišanske v prospeh našega šolstva sledge:

1. Takojšno izplačilo že davno pri-znane državne podpore.

2. Popolno oaskodnino za vsled voj-ne zgubljeno pohištvo, knjige, kuhinjsko opremo, obleko itd., da moramo sedaj na-uvaževati življenje na rodni grudi.

3. Nakazati odslej daje novo draginjsko doklado iz državnih virov v obliki podvojene plače, ker so se deset- do dvaj-setkratno podražile življenjske potreb-sčine.

4. Popolno povračilo selilnih stroškov kot beguncem iz službenih mest na be-gunsko zavetišče za vse učiteljsko dru-zino, dalje selitev iz teh na novo iz službenih ozirov določeno mesto in ko-nečno povrnitev iz časasnih službenih mest na novo stalno službo.

5. Uredi naj se dobro poslujoča apro-vizacija za naše družine (kakor na pr. za železniške uradnike), da ne bomo trpeli pomanjkanja.

6. Oprosti naj se vse učitelje Goriško-Gradišanske vojaške službe, da se znova vpostavijo vse naše šole ter da vse de-želno učiteljstvo solidarno deluje z vse-mi državnimi ter deželnimi činitelji in z domačim prebivalstvom za obnovo naše domače dežele.

7. Imenuje naj se v deželni sosvet za obnovo Goriške tudi učiteljske zastop-nike.

8. Naši c. kr. okrajni šolski sveti naj zopet prično redno poslovati v sejah s svojimi učiteljskimi in ljudskimi zastop-niki.

9. Oskrbi naj se našim šolam iz dr-žavnih virov vsa učila in šolska oprema ter določi pavšal za nabavo pisarniških potrebščin vsem begunskim ubožnim otrokom.

10. C. kr. zaloga šolskih knjig naj brezplačno oskrbi vse begunske otroke z učnimi knjigami.

Prevzvišenost! To najudanejše pro-simo, blagovolite udeležiti ta načrt in na-ša dežela bo vsled Vaše milosti najprej obnovljena. Vse Vaši eks-celenci podreje-no ljudstvo, a najbolj njegovo učiteljstvo Vam bo hvaležno!

V Gorici, dne 17. marca 1918.

Za delžno učiteljsko društvo:

Franc Križman, nadučitelj.

Alojzij Urbančič, nadučitelj.

Anton Mužič, nadučitelj.

Umijivo, da imamo še mnogo ran, ki nam jih je vsakala ta nesrečna vojska in z njo združeni hudi časi. Govoriti bomo morali tudi z našim deželnim odborom, ki še vedno reže kruh po prejšnjih časih, ko se je po naši domovini cedil med in mleko. Deželni očetje morajo priznati pokojninske draginjske doklade, našim upo-kojenim starejšim tovarišem, učiteljskim vdovam in našim sirotam. Časi so grozni in resni, s 60 do 100 kronsko pokojnino ne more danes živeti nikdo in dovolj je bilo trpljenja! Zaradi tega polagajmo na srce, da se oni tovariši, ki res ne mprejo priti do Gorice zaradi neugodnih željeznih zvez, oglašajo vsaj pismeno do 3. aprila t. l., da doznajo želje vseh v vsaki podrobnosti slučaju, ki more zopet dvigniti moč sta-

bica. Ljubezneje zapeti je skoro ni mogoče. — Pa Adamič! Če bi ga ne bilo na vzporodu, bi kar nekaj manjkalo. Njegova kmečka pesem je preračunjen efekt. Originalen začetni bariton solo velja kot pozdrav kmetski hiši. Pel ga je jako dobro g. Završan. Drugi živahni del je Adamičev otrok, ki ne more svojega očeta zatajiti. Le da če bi ga zbor pel natančno po partituri, ne bi bil dosegel tolikega vspeha. O. Hubad je uvidel potrebo, postaviti par umestnih cezur, oddihov in koron, da refrain ni zvenel enolično v tempu polke. Pa tudi korona na črki A besede Alončica je pridobila drugemu delu izrazitejši začetek. Interpretacija »Kmečke pesmi« je bila ime-nitna, zbor jo je moral na obeh koncertih pono-viti. — Druga Adamičeva skladba »Pesem o beli hiši« ni podžgala poslušalcev, pravtako o dr. Kimovčev »Oblaček«, precej iskana in malo ob-čutena neobčutena skladba učinkovala hladno, da-si ju moški zbor ni podal slabo. Devova »Kvišku plava moje hrepenenje« stavl izvajalcem precej hude zahteve. Tenori se morajo boriti z višino, basi z nižino. Srednji del pesmi je precej zavrt in kriči po dobrih ušesih. Pevci so pa vse težkoče z lahkoto premagali, ljudem je bila skladba manj všeč, ker je pač nove vrste. Devov, Kimovčev

in Adamičevi zbori so bili izvajani prvič. Mar-ljivemu pevskemu zboru in neutrudljivemu pev-ovodji g. ravnatelju Hubadu je bilo občinstvo za užitek hvaležno.

H koncu še par besed o Pavčičevih »Zabah.« Da je Pavčič fin muzik in dober skladatelj, je že kedaj znano. Njegov ženski zbor s spremljevanjem klavirja in harmonija »Zabe« na besedilo Otona Župančiča iz »Cicibana« je posrečeno delo in zavzema med slovenskimi skladbami humori-stične vsebine prvo mesto. Dosedaj še kaj takega v naši glasbeni literaturi nismo imeli. Sklad-ba je izborna zasnovana, melodiozna in jo poleg kontraaltovskega sola odlikuje blesteči klavirski part. Zabe regljanje in kvakanje ni vpleteno prevečkrat in ne pretirano. Ženski zbor se je v to originalno novost užival izvrstno, glavna žaba gđ. Angela Maličeva (kontraalt) je lepo odpela svojo partijo. Da bo skladba dosegla kolosalen vspeh, sem vedel že pri glavni skušnji. Na drugem koncertu so jo morali ponoviti. Pavčič nam naj pa takih, dobro pogojenih in hkratu glasbeno vrednih del kot so »Zabe«, še več podari! Čemu bi bili vedno žalostni in žaljubljeni, naj se kedaj na koncertu tudi nasmejemo!

Z. P.

## Geneza naše decemberske izjave.

Negotovost in iskarije trdnih oporišč v sodobnem kulturnem življenju je signatura našega današnjega časa. Vse življenje do zadnjih izrastkov se giblje v samih nasprotjih. Dospeli smo srečno v dobo najekstremnejšega subjektivizma. En sam pogled po sodobnih kulturnih stremeljenjih, zlasti v literaturi, nas o tem do čela prepriča. »Na tleh stoji tradicije, stebri stari:« vsakdo postavlja svojemu delu lastna svoja načela, ekstremen individualizem slavi svoje trijumfe. Vsak modroslovec se trudi za originalnim svetovnim naziranjem, za lastnimi sintezami duševnih rezultatov, v politiki se ponujajo neštevilna univerzalna sredstva i, t. d. i. t. d. brez konca in kraja. Vsa ta negotovost in fluiditeta vseh vrednot vpliva zlasti na vzgojeslovje zelo kvarno. Nikjer stalnih načel, nikjer varnih pristanišč, ki bi nudila neumorno iskajočemu modernemu človeku varnega zavetja in trdne mirne točke v bežnosti in relativnosti vseh modernih nauk.

Splošna želja po enotnem, vse obvladajočem principu je posebno v vzgojeslovnega stališča nujna. Kategorično kliče po rešitvi iz temnega tavanja in hlastanja.

Nedostaje nam torej avtoritativnega kulturnega programa. Kar nam nudi moderna filozofija, so v najboljšem slučaju le surrogati, ki se liki meteorom zasvetijo na temnem obzorju, da nas puste v še globočji tmini in disorientaciji. Ti surrogati so pa zaradi vladajoče relativistične in aktualistične smeri modernega človeka že a priori obsojeni v smrt.

»Vse teče, vse se spreminja:« to načelo, vzeto iz tvarnega sveta in postavljeno kot najvišja etična vrednota, se je postavilo vse naše delo na labilna tla. Smoter pedagogike se na ta način spreminja, cilj kulturnega dela se nam izpodmika od časa do časa; logična posledica tega hlastanja za cilji je splošna skepsa in razočaranje, ki vodi ta v brezdelje in diletantsko kritikasterstvo.

Ta pojav se je začel z renesanco, (če pustimo starejšo zgodovino, ki ne vpliva več tako odločilno na sedanjo dobo), postril se je po francoski revoluciji zaradi kritičnega dela francoskih enciklopedistov, vrhunec pa je dosegel še le po siljanih uspehih novodobnega naravoznanstva in tehnike. Materialistično svetovno naziranje je zgrabilo človeštvo v svoj vrtnec, zagospodovalo je, zlasti ko ga je socialistični proletarijat dvignil na prestol svoje religije, splošno veljavno tudi v širokih masah, ki so bile še pred kratkim nepristopne novim dogmam svetovnega naziranja.

Toda zle posledice so se kmalu pokazale: Materialistično svetovno naziranje je pomenilo le pol resnice. Naravoznanstvo, ki tvori absolutno podlago tega naziranja, ni kompetentno dajati zadnjih splošnoveljavnih norm. Njegova domena je le viden svet stvarine. Sama stvarina ne obsega še vsega življenja, ona je le del vseh življenjskih pojavov in niti ne najvažnejši del. Ignoriranje drugega dela pojavov, namreč duševnosti, ki pridejo v človeškem življenju predvsem v poštev, je naravoznanskemu svetovnemu naziranju nujen immanent nedostatek.

Evolucijski nauk, kot pendant surovemu materializmu, je zlasti v zvezi s selekcijo teorijo odprl oči marsikateremu, ki je v svojem oboževanju triumfirajočih prirodnih ved in tehnike prezrl za nekaj časa osodopolno nekompetenco teh ved v vprašanih svetovnega naziranja.

Socialno vprašanje, poostreno po liberalnem, kapitalističnem sistemu, je nujno zahtevalo rešitve. Vsi napori tehnike in naravoznanstva rešiti to vprašanje, ali ga vsaj razložiti, so bili in so brezuspešni, bili so Sisifovo delo, ki je ekskluzivno veličastno teh ved le diskreditiralo. Življenje je močnejše od teorije; pustilo jo je na strani in ustvarilo nove oblike, ki se iz zgolj tvarnih sestavin nikakor ne dajo razložiti. Jasno je postalo dejstvo, da nam naravoznanstvo ne more dati niti vpogled v vzročno zvezo najaktualnejših problemov časa, kaj še le, da bi kompleks njegovih izsledkov služil kot najvišje načelo. Vsi

samostojno misleči ljudje, ki so zrlí še pred kratkim na prirodne vede kot na rešitelja človeštva iz vseh življenjskih konfliktov, so stali naenkrat pred neizprosno resnico, da so svoj duševni mir izročili v roke nepoklicanemu činitelju.

Sociološko spoznanje je na podlagi naravoznanstva nepopolno, ker je človeško življenje sinteza tvarnosti in zavesti. Zaveš človekova je pa njegovo duševno življenje ali njegova kultura. Pravo razumevanje kulture je mogoče le po samoopazovanju in po intenzivni udeležbi na socialnem življenju, kakor tudi po zgodovinskih in primerjajočih študijah. Lastni doživljaji igrajo največjo vlogo; kdor ni sam doživel še nikake življenske spremembe, ta ne more imeti pravega pojma o življenju, pa če bi bil tudi največji polihistor v naravoznanstvu.

To dejstvo je učinkovalo revolucionarno. Vsak, kdor je hotel posvetiti svoje skromne moči vzvišeni nalogi razširjanja, poglobitve in ustvarjanja narodne kulture, ozreti se je moral po trdnih oporiščih za svoje delovanje. Zlasti je bilo učiteljstvo, ki je po svojem stanu v prvi vrsti poklicano sodelovati na kulturni povzdigi naroda, najhujše prizadeto po tem razveljavljenju vseh vrednot. Relativno nizka splošna izobrazba, zlasti v filozofskih disciplinah, je povzročila, da je bil učitelj med tavalajočimi in iskajočimi še najbrezobzirnejše predan na milost in nemilost butajočim valovom splošne kulturne brezsmotnosti. Prizadevaje si izpolniti občutne vrzeli svoje šolske naobrazbe, se je zatekalo učiteljstvo po pomoč k samoizobrazbi. V pomanjkanju smotnih navodil pa je nekritično in nesistematično segalo po vseh mogočih virih, ki so ga le še bolj zbegali, namesto da bi mu nudili trdnih, obsevaljavnih življenjskih navodil. Tako se je zlo čimdalje večalo, zmedenost modernega življenja, ki se zrcali najrazvidnejše iz nebroj nasprotujočih si filozofskih sistemov, je ustvarila med učiteljstvom neznošno duševno anarhijo. Kjeroli sta se dva tovariša lotila razmotrivanja splošno-kulturnih vprašanj, sta zašla v nasprotstva in ne-logičnost, govorila sta eden mimo drugega, ter se končno zgubila vsak v svojo lastno metafiziko, ki je slednjič v svoji abstraktnosti pri obeh vzbudila dvom nad duševno normalnostjo tovariša. Če pomislimo še, da se je to godilo v vrstah najnadarjenejših in najpodjetnejših učiteljev, v tem ko se je večina kratkomočno zadovoljevala s svetovnim naziranjem svojega strankinega glasila, pokaže se nam še le vsa tragika duševne razdvojenosti v učiteljskih vrstah. Nedostaje nam odino še omeniti oni tradicionalni antagonizem med starejšimi tovariši, ki so izšli iz tradicij liberalne dobe osemdesetih in devetdesetih let, z narodno romantičnim liberalnega humanizma in Aškerčevu svobodomiselnemu mužu, ter med mlajšimi učitelji, ki so že po svojih letih in pomanjkljivih življenjskih skušnjah, ki dajejo starejšemu človeku prednost, še dovolj trdnega sidra, tako zelo pristopni vsakovrstnim radikalnim stremeljenjem, tekmujočim med seboj edino po svoji nelo-gičnosti, pa smo dobili približno sliko sodobnega duševnega kaosa toliko med učiteljstvom, kolikor med drugimi slovenskimi inteligenčnimi sloji.

Da je pa učiteljstvo kljub vsej razdvojenosti in kulturni disorientaciji mnogo storilo na vseh poljih prosvetnega dela, se ne da tajiti. Toda pri tem delu je korakalo le od slučajja do slučajja, ter je po večini vsled svojega zdravega instinkta zadelo pravo pot. Sistematično pa to delo ni bilo, ker mu je manjkala značilna velikopoteznost in resnost pravega kulturnega dela, zato je neutiljiva resnica, da je izrabilo učiteljstvo mnogo dragocene energije deloma v brezplodnem, deloma celo v pravemu socialnemu napredku ljudstva nasprotnem delu.

Naše kulturno delo bo le tedaj velikopotezno, ako izhaja nujno iz trdnih življenjskih, predvsem нравnih načel. Sodobna kulturna anarhija, prenesena na Slovensko večino, iz nemških čisto heterogenih kulturnih razmer, izvira v prvi vrsti iz različnih življenjskih нравnih idealov, ki so jih postavile razne kulturne struje. Vsakemu enotnemu kulturnemu stremeljenju je sponiran lasten нравstveni življenjski ideal. Kulturno delo krščanstva je nujno drugačno kot n. pr. ono natural-

stov, estetov, evolucionistov ali celo moralnih idealistov.

Pomanjkanje trdnih etičnih načel ima za posledico nesamostojnost vsega našega dela. Če se danes vsi ti problemi nahajajo v stanju vrenja in kipenja, ni čudno, da je naše delo le hlastanje.

V tej splošni zmedbi duhov kliče vse po novi koncentraciji. Tudi učiteljstvo mora zavzeti svoje stališče napram tem problemom, ako hoče uspešno nastopiti pot kulturnih pionirjev. Tega pa posameznik ne more izvršiti vsak na lastno pest. Ore namreč za smoteno vzgojo in izobrazbo slovenskega učiteljstva. To nalogo more in mora izvršiti le njegova organizacija. Ali pa se ni to še godilo?! Mirno trdimo: ne! Naši »Zavezi« moramo zaklicati v tej odločilni uri: mene, tekel, ufarsin! Iz tega trdnega prepričanja se je rodila naša decemberska izjava, podana na zadnjem Zavezinem delegatskem zborovanju z najboljšim namenom, pokazati dosedanje pomanjkljivosti v naši organizaciji in načrtati pota, po katerih nam je hoditi v bodoče. Pri tem koraku nas je vodila najboljša volja, prispevati po svojih skromnih močeh svoj obulus k konsolidaciji naše organizacije: in tako posredno h postavitvi enotnega kulturnega ideala, od katerega zavisí v prvi vrsti srečna bodočnost našega naroda. Ni je bilo zahrbitne misli, ne postranskih namenov. Že spremenjene razmere nujno zahtevajo splošne reorientacije, zato je bilo tudi delegaciji toliko lažje uvaževati iskrenost naše izjave. Povsod kliče novo življenje, ki ustvarja nove oblike in sili vse kulturne ustanove, da revidirajo svoje delo. Opozorili smo danes slovensko učiteljstvo na premise, ki so bile merodajne za našo odločitev. O izjavi sami bo potrebno kritično delo, ki ga bo moralo učiteljstvo izvršiti, in sicer čim prej tem bolje. Edinim v končnem, najvišjem cilju, nam smotena organizacija našega dela ne bo delala nikakih težkoč. Posamezne pragmatične točke nam bodo v bližnji bodočnosti predmet vsestranskega razmišljanja. Zato bi bilo želeli, da dobi učiteljstvo to izjavo čim prej v celoti objavljeno v svojem glasilu.

Al. Hreščak.

## Goriško učiteljstvo na delu.

Dne 11. t. m. sem bil zaradi aprovi-zacijskih in begunskih razmer v deputaciji z brskini zapani pri prevzvišenem gospodu namestniku v Trstu. Umijivo, da sem moral ob tej priliki omeniti tudi našo stanovsko revščino in poučarjal, da pride v aprilu enkrat prav gotovo trikrat tudi učiteljska deputacija goriškega okraja in vozi svoje neznošno gorje. Gospod namestnik mi je omenil, da se bode mudi konec meseca pri našem c. kr. glavarstvu v Gorici, kjer bi lahko sprejel našo deputacijo. In res sem dne 13. t. m. že prejel obvestilo, da nas lahko sprejme v Gorici že dne 17. t. m. V četrtek sem ad noc zbral nekaj tovarišev in dogovorili smo se, da je potreba nujna, da se mora prevzvišenemu gospodu povedati naše stanovske težnje. Naročili so mi, naj te imunitiram in naj jih v družbi s tovarišema Francem Križmanom in Antonom Musičem izročim našemu visokemu predstojniku. To se je zgodilo dne 17. t. m. Priobčujem jih dobesedno v »Tovarišu« s prošnjo, da mi vsak tovariš sporoči še svoje morebitne želje pisмено na moj naslov, in ako jih sprejmemo pri prihodnjem posvetovanju, jih naslovimo na pristojno mesto potom našega društva za goriški okraj, ki bo imelo prvi četrtek aprila t. l. prvi tovariški sestanek. Ker sta naš društveni predsednik in podpredsednik še vedno begunca izven naše dežele, drznem se pozvati vsled naročila mnogih tovarišev jaz ta sestanek in prosim vse učiteljstvo našega okraja, da se ga udeleži v obilnem številu. Časi so resni in mi moramo prešteti svoje oslabele vrste ter se zopet posvetiti delu za svoj stan in za prospeh našega šolstva.

Tu priobčujem že omenjeno spomenico:

Prevzvišenost!

Preblagorodni gosp. c. kr. namestnik! Vaši prevzvišenosti podrejeni učiteljstvo Goriško-Gradišanske poknežene grofije trpi silno pomanjkanje ter naj-ujudnejše prosi najnujnejše pomoči. Tam, kjer je učiteljstvo begalo iz domačega kraja pred sovražnikom, je beda največja in bridko dejstvo je, ako danes trdimo, da trpe naše družine lakoto v pravem pomenu te osodopolne besede, ki tako žalostno odmeva po razvalinah naše rodne grude.

Učitelji begunci smo največji reveži. Vse svoje smo pustili doma in begali s svojimi družinami po tujem svetu. Mnogi smo točno spolnovali svete domovinske dolžnosti kot vojak, prepustivši drage svojce nemili usodi. Zgubili smo vse svoje pohištvo, zgubili smo svojo obleko in zginile so naše knjige, kratkomočno, obubožali smo popolnoma. Vse svoje imetje smo žrtvovali ljubljeni rodni grudi ob bregovih krasne Soče in rodovitne Vipave, v zelenih Gorah in sadonosnih Brdih, na kršnem Krasu in čarobni Gra-

diški ravani. Bosonogi, golcroki in golokriavi smo se vrnili, mnogi ne na službena mesta, ker je v njih zavladalo razdajanje, temveč na nove službene kraje po uradni roki. Vase družine se bodo sestrastno vračale v razrušene domove brez pohištva, brez obleke, brez strokovnih stanovskih knjig, brez kuhinjske opreme in brez najpotrebnejših živil. Kje bomo stanovali, kje počivali po trudapolnem delu, kje — v čem — in kaj bomo kurali, s čim se oblačili? Lesena koca za prebivanje, ročna tla — postelja, kamen — vzglavje, s krvjo poskropljena skala — ognjišče, od dobrih src podarjena oson-sena obleka, pri imovitejšem vasaču izposojen lonec, lesena žuca, s katero boš mermu skopo aprovizacijo, to te čaka v domovini učiteljska raja!

Prevzvišenost, blagovolite to razmisli-ti in potem pomagati! Pred vas, eks-celencia, stopamo in prosimo: »Na pomoč!« V obupanju zremo zaupno pred prestol Njegovga Velicanstva našega vi-teskega vasačarja, mi v zvestobi izrekamo popolno ukanost s prepričanjem v lude-cin ausan, da bode Njegovo Velicanstvo pomagalo trpečim učiteljem svojim naj-zvestejšim podamkov nase solzne dežele, kjer smo vsi vse blago in kri žrtvovali uragi domovini ter ukazali, da znamo ljubiti Njegovo Velicanstvo in starodavno ocmjavo. Vaša prevzvišenost pa naj mi-losno blagovoli raztolmaiti Njegovemu vicanstvu učiteljsko zvestobo in rev-ščino, našo ukanost in našo bedo, našo patriotsko pozrtvovanost in nase gore!

Zaradi teh dejstev prosimo najuda-nejše, da bi Vaša prevzvišenost s svojim plemenitum socuvstvovanjem blagovoli izposlovati bednemu učiteljstvu razru-sene Goriško-Gradišanske v prospeh našega šolstva sledge:

1. Takojšno izplačilo že davno pri-znane državne podpore.

2. Popolno oaskodnino za vsled voj-ne zgubljeno pohištvo, knjige, kuhinjsko opremo, obleko itd., da moramo sedaj na-uhajevati življenje na rodni grudi.

3. Nakazati odslej daje novo draginj-sko doklado iz državnih virov v obliki podvojene plače, ker so se deset- do dvaj-setkratno podražile življenjske potreb-sčine.

4. Popolno povračilo selilnih stroškov kot beguncem iz službenih mest na be-gunsko zavetišče za vse učiteljsko dru-zino, dalje selitev iz teh na novo iz službenih ozirov določeno mesto in ko-nečno povrnitev iz začasnih službenih mest na novo stalno službo.

5. Uredi naj se dobro poslujoča apro-vizacija za naše družine (kakor na pr. za železniške uradnike), da ne bomo trpeli pomanjkanja.

6. Oprosti naj se vse učitelje Goriško-Gradišanske vojaške službe, da se znova vpostavijo vse naše šole ter da vse de-želno učiteljstvo solidarno deluje z vse-mi državnimi ter deželnimi činitelji in z domačim prebivalstvom za obnovo naše domače dežele.

7. Imenuje naj se v deželni sosvet za obnovo Goriške tudi učiteljske zastop-nike.

8. Naši c. kr. okrajni šolski sveti naj zopet prično redno poslovati v sejah s svojimi učiteljskimi in ljudskimi zastop-niki.

9. Oskrbi naj se našim šolam iz dr-žavnih virov vsa učila in šolska oprema ter določi pavšal za nabavo pisarniških potrebščin vsem begunskim ubožnim otrokom.

10. C. kr. zaloga šolskih knjig naj brezplačno oskrbi vse begunske otroke z učnimi knjigami.

Prevzvišenost! To najudanejšje pro-simo, blagovolite udeležiti ta načrt in na-ša dežela bo vsled Vaše milosti najprej obnovljena. Vse Vaši eks-celenci podreje-no ljudstvo, a najbolj njegovo učiteljstvo Vam bo hvaležno!

V Gorici, dne 17. marca 1918.

Za delžno učiteljsko društvo:

Franc Križman, nadučitelj.

Alojzij Urbančič, nadučitelj.

Anton Mužič, nadučitelj.

Umijivo, da imamo še mnogo ran, ki nam jih je vsakala ta nesrečna vojska in z njo združeni hudi časi. Govoriti bomo morali tudi z našim deželnim odborom, ki še vedno reže kruh po prejšnjih časih, ko se je po naši domovini cedil med in mleko. Deželni očetje morajo priznati pokojninske dragajnske doklade našim upo-kojenim starejšim tovarišem, učiteljskim vdovam in našim sirotam. Časi so grozni in resni, s 60 do 100 kronsko pokojnino ne more danes živeti nikdo in dovolj je bilo trpljenja! Zaradi tega polagaj na srce, da se oni tovariši, ki res ne mprejo priti do Gorice zaradi neugodnih žel'zniških zvez, oglašaj vsaj pisмено do 3. aprila t. l., da doznajo želje vseh v vsaki podrobnosti slučaju, ki more zopet dvigniti moč sta-

bica. Ljubeznivejši zapeti je skoro ni mogoče. — Pa Adamič! Če bi ga ne bilo na vzporodu, bi kar nekaj manjkalo. Njegova kmečka pesem je preračunjen efekt. Originalen začetni bariton solo velja kot pozdrav kmetski hiši. Pel ga je jako dobro g. Završan. Drugi živahni del je Adamičev otrok, ki ne more svojega očeta zatajiti. Le da če bi ga zbor pel natančno po partituri, ne bi bil dosegel tolikega vspeha. O. Hubad je uvidel potrebo, postaviti par umestnih cezur, oddihov in koron, da refrain ni zvenel enolično v tempu polke. Pa tudi korona na črki A besede Alončica je pridobila drugemu delu izrazitejši začetek. Interpretacija »Kmečke pesmi« je bila ime-nitna, zbor jo je moral na obeh koncertih pono-viti. — Druga Adamičeva skladba »Pesem o beli hiši« ni podžgala poslušalcev, pravtako o dr. Kimovčev »Oblaček«, precej iskana in malo ob-čutena neobčutena skladba učinkovala hladno, da-si ju moški zbor ni podal slabo. Devova »Kvišku plava moje hrepenenje« stavl izvajalcem precej hude zahteve. Tenori se morajo boriti z višino, basi z nižino. Srednji del pesmi je precej zavrt in kriči po dobrih ušesih. Pevci so pa vse težkoče z lahkoto premagali, ljudem je bila skladba manj všeč, ker je pač nove vrste. Devov, Kimovčev

in Adamičevi zbori so bili izvajani prvič. Mar-ljivemu pevskemu zboru in neutrudljivemu pev-ovdji g. ravnatelju Hubadu je bilo občinstvo za užitek hvaležno.

H koncu še par besed o Pavčičevih »Zabah.« Da je Pavčič fin muzik in dober skladatelj, je že kedaj znano. Njegov ženski zbor s spremljevan-jem klavirja in harmonija »Zabe« na besedilo Otona Župančiča iz »Cicibana« je posrečeno delo in zavzema med slovenskimi skladbami humori-stične vsebine prvo mesto. Dosedaj še kaj take-ga v naši glasbeni literaturi nismo imeli. Sklad-ba je izborna zasnovana, melodiozna in jo poleg kontraaltovskega sola odlikuje blesteči klavirski part. Zabe regljanje in kvakanje ni vpleteno prevečkrat in ne pretirano. Ženski zbor se je v to originalno novost užival izvrstno, glavna žaba gđ. Angela Maličeva (kontraalt) je lepo odpela svojo partijo. Da bo skladba dosegla kolosalen vspeh, sem vedel že pri glavni skušnji. Na dru-gem koncertu so jo morali ponoviti. Pavčič nam naj pa takih, dobro pogojenih in hkratu glasbeno vrednih del kot so »Zabe«, še več podari! Čemu bi bili vedno žalostni in zaljubljeni, naj se kedaj na koncertu tudi nasmejemo!

Z. P.

novske organizacije v našem okraju do nekdanje višine. Posebno bi nas tu na opustošeni rodni grudi razveselil življenjski klic naših zastopnikov v okrajnem šolskem svetu. Prijatelja, Ignacij Križnan in Franc Bajt, kje sta? V naših vrstah rabimo Vaju, ker moramo skleniti svoje čete stanovskih delavcev, da zopet vpostavimo svoje delovanje, da razorjemo in obsejemo svoje njive, da zopet ustvarimo življenje v naših begunskih šolah na rodni grudi. Domov, da porujemo osat in trnje, ki nam preprega naše polje in zrahljamo rodno prst, da vzraste sad in okrepi našo stanovsko organizacijo v blagor zamenjenega šolstva in stradajočega učiteljstva! Tovariši! Aleluja je v prirodi, prenesimo jo v naše razrušene šole in v naše stanovske vrste! Srečno vstajenje vsem!

V Kojskem, dne 18. marca 1918.

Alojzij Urbančič.

## Pravico tudi nam!

6.) Zborovalci izražajo najostrejšo grajo deželniemu odboru kranjskemu, ker neopravičeno zadržuje izplačilo nabavnega prispevka, ki ga je dovolil državni zbor že lansko leto za naše stradalno učiteljstvo v znesku 1.017.000 K. Pozivljamo dež. odbor, naj našemu vrlému, narodnemu učiteljstvu takoj izplača ves od države dovoljeni prispevek, dalje, da deželni doklad zaradi tega državnega prispevka ne sistira, temveč od 1. jan. 1918. leta dalje izplačuje, in da tudi deželne doklade za vse učiteljstvo od 1. jan. 1918. leta povzraha na najmanj 100%.

Tako se glasi ena izmed resolucij, ki so bile v navdušenjem sprejete na narodnem taboru v Krškem dne 10. marca t. l. Ta resolucija je zanimiva v marsikakem oziru. Bila je predlagana iz proste volje sklicateljev brez kakršnegakoli učiteljskega vpliva. In to pove mnogo. Vsak človek, ki ima le iskrico poštenja pa nekoliko razumevanja za važnost šole, mora priznati, da je tak nastop pred ljudstvom potreben. A tega ni hotela prej izpredeti stranka. Torej so se časi vendanle nekoliko izpremenili! In nam je v uteho in globoko zadoščenje, da je vzevelo spoznanje v ljudstvu prav takrat, ko nas ubijajo tam gori. Na taboru je bilo namreč v pretežni večini zastopano kmetiško ljudstvo. Bilo je na stotine kmetijskih gospodarjev in gospodinj, ki so pozdravili šesto resolucijo prav tako viharo pritrjevalno, kakor vse druge. Takrat mi je vstalo v duši upanje, da morebiti vendar ne nastopi za nas več ona doba, ko so nas primerjali »psu za plotom« le zato, ker smo zahtevali svojo pravdo, in ko je sovraštvo proti nam poganjalo že globoko med ljudstvom. In ne po naši krivdi! Na prste bi lahko preštel učitelje, ki niso storili svoje dolžnosti do naroda. Koliko jih pa je, ki so vse svoje sile posvetili narodovi prosveti v šoli in zunaj nje. Le kdo nas je razumel ali pravzaprav hotel razumeti. Morala je priti strašna doba svetovnega požara, da se tudi pred vsem ljudstvom pove, da je naše učiteljstvo vrlo in narodno. In tudi to nam je v uteho in zadoščenje. Nisem toliko naiven, da bi si že od ene same resolucije obetal kaj posebnega. Le začetek je storjen in naj služi v posnemanje. Ni je stranke, ki bi v bodoče mogla izbrisati iz svojega programa šolo. In brez učitelja ni šole —!

D. H.

## Maršal nadvojvoda Eugen o učiteljskem delu in plači.

Ob priliki nadzorovanja južnozpadne fronte je bil maršal nadvojvoda Evgenu predstavjen tudi naš tovariš — učitelj, ki služi kot častnik na tej fronti, in je bil že večkrat odlikovan. Kakor vsakega častnika, je vprašal visoki gospod tudi njega, kaj je v civilu. Ko mu je naš tovariš povedal, da je učitelj, ga je vprašal, kje služuje. Ko je zvedel za kraj in še povpraševal po šolskih in učnih razmerah, ga vpraša: **Kako ste pa zadovoljni in kakšen je položaj učiteljstva na Kranjskem? (Wie sind Sie zufrieden und wie ist die Lage der Lehrerschaft in Krain?)** Tedaj mu brez ovinkov odgovori naš tovariš: **Cesarska visokost, učiteljstvo je jako slabo plačano! (sehr schlecht bezahlt!)** Nabo nadvojvoda: **Učiteljstvo je izvršilo med vojno velika dela. (die Lehrerschaft hat während des Krieges Grosses geleistet.)** Potolajte se, po vojni se bo vse vzelo v roke in se bo uredilo. (Trösten Sie sich, nach dem Kriege wird alles in Angriff genommen und geregelt.) Tako sodi o nas cesarski princ.

Malo komentara k zgoraj opisanemu razgovoru. Zgoraj prinašamo sodbo o

nas, našem delu in plači, ki jo je in maršal nadvojvoda Evgen našemu tovarišu. Iz nje lahko sklepamo, da je škandalozni in obupni gnetni položaj kranjskega učiteljstva prodrl že v najvišje kroge, in da so se začeli zanimati zanj. Da je visoki gospod vprašal po položaju in zadovoljnosti kranjskega učiteljstva, je imel za to gotovo povod. Lahko si mislimo, da je moral že prej slišati, da je kranjsko učiteljstvo najslabše plačano med avstrijskim učiteljstvom, in da je izpostavljeno najnižkotnejšemu preganjanju in persekucijam od strani nekaterih šolskih funkcionarjev za malenkosti, tudi za samo političko prepričanje, pa bodi kdo še tako vesten in sposoben delavec na šolskem polju. Po razvoju šolstva, ki je zavisto v prvi vrsti od dobrega in gnetno dobro prtega učiteljstva, se sodi kultura posameznih dežel, te in one sosedne države. Pa še eno je, kar ni manj važno. Visoki gospod je očito priznal poštrevovalnost ljudskošolskega učiteljstva med vojno in ni delal nikake razlike med strankami, pa pri nas nekateri šolski funkcionarji, recimo naravnost, neki c. kr. okrajni šolski nadzornik? Ko ga je uradno vprašal predstojnik nekega vojaškega urada o patriotskem čuvstvanju učiteljstva v okraju, je ta nadzornik pritrdilno odgovoril le o članih Slomškove zveze, o drugih pa se je izjavil, da so nezanesljivi. In ta človek je še danes c. kr. okrajni šolski nadzornik, ki bi moral le po svoji vesti in prisegi nepristransko in ne po strankarskih navodilih vršiti svojo službo. Če bi bila njegova izjava resnična, bi padla največja senca na njega samega, ker bi se upravičeno sodilo, da je slabo vodil podrejeno učiteljstvo, ker mu ni znal vcepiti pravega duha. Seve da tega ni treba. Učiteljstvo, pred vsem napredno, je dovolj zmerno, da ve dobro ločiti pravo med nepravim, ve dobro, kaj je njegova patriotska dolžnost.

## Načrt za preustrojitev našega šolstva.

VIII.

Na Zavezinem delegacijskem zborovanju dne 28. decembra 1917 je poročal tovariš Pavel Flere o predmetu pod zgorajnim naslovom. Ob koncu obširnega in temeljitega svojega poročila je podal navodila, po katerih naj izdeluje dotični odsek ta načrt, in kako naj sodeluje vse Zavezino učiteljstvo pri izdelovanju tega načrta, ter priporočal v sprejem nastopne predloge:

1. Učiteljstvo, združeno v »Zavezi avstr. jugoslov. učiteljstva« se vsled razmer in potreb in današnje dobe loteva temeljnega, a gibljivega načrta preustrojitev narodne vzgoje sploh in preustrojitev našega šolstva posebe na narodni, demokratski in socialni osnovi.

2. Ker se morajo v združenem narodu združiti na enotni narodno-vzgojni podlagi vsa izobraževališča, ki so bila dotlej, dokler so služila različnim interesom, lahko brez specialne vzgojne in izobraževalne zveze, je za naše šolstvo potrebno, da dajejo načrtu njegove preustrojitelje praveč sledeči vidiki:

a) vzgojnopoliški, ki terja narodno šostvo z enotnim narodnovzgojnim smotrom;

b) socialnopedagoški, ki zahteva diferenciacijo šolstva z ozirom na zmožnosti in nagnenja gojencev;

c) socialnodidaktički, ki mu je namen didaktička preureditev pouka tako, da nudi razvoja individualnosti.

3. Vprašanja, ki jih obravnava celotni načrt, so naslednja:

I. Organizacija šolstva, in sicer:

a) splošna ljudska (meščanska) šola in obvezno nadaljevalno (strokovno) šolstvo. To nadrobno izvede Zavezino učiteljstvo;

b) srednje in visoko šolstvo. (Se sprejme od naše strani v načrt brez podrobne poizvedbe le kot zahteva organske celote.)

c) izobrazba učiteljstva ljudskih (meščanskih) in nadaljevalnih šol. (Se izvede podrobno skupno s kompetentnimi činitelji za b.)

Pri podrobni poizvedbi se upoštevajo momenti:

a) нравstvena vzgoja pedagoške naprave;

b) telesna vzgoja pedagoške naprave;

c) pouk — didaktičke naprave;

d) šolska organizacija v ožjem smislu.

II. Socialne naprave pri šoli.

III. Stališče učiteljstva v šolstvu (vsebuje tudi učiteljsko pragmatiko in nadzorniško vprašanje).

IV. Narodna ženska vzgoja.

V. Izvenšolska splošna narodna vzgoja.

4. Ljudskošolsko učiteljstvo, združeno v »Zavezi avstr. jugoslov. učiteljstva« se zaveda, da izvršitev takega načrta presega njegove moči in kompetenco, zato se obrača do vseh merodajnih činiteljev s prošnjo, da sodelujejo zlasti na kompetentnem torišču, in sicer:

a) vseslovenske ljudsko- in meščanskošolske učiteljske organizacije,

b) slovenski srednješolski učitelji v »Društvu slovenskih profesorjev,

c) S. Š. M. in C. M. D. kot slovenski šolski družbi,

d) vsi a, b, c odgovarjajoči činitelji na slovenskem jugu v monarhiji,

d) vsa slovenska društva in družbe, ki se pečajo s katerokoli panogo narodne vzgoje (Društva za mladinsko varstvo in oskrb, društvo »Dobrodelnost« v Ljubljani, telovadne organizacije itd.).

5. Organizacija delovanja pri načrtu v »Zavezi« sami:

A. Z vsemi temi činitelji, kolikor se jih odzove na skupno delo, deluje v »Zavezi avstr. jugoslov. učiteljstva« sami »odsek za preustrojitev narodove vzgoje in šolstva«, ki se deli v naslednje skupine:

a) skupina za organizacijo šolstva,

b) skupina za socialne naprave pri šoli,

c) skupina za stališče učiteljstva v šolstvu,

d) skupina za narodno žensko vzgojo,

d) skupina za izvenšolsko izobrazbo.

B. Udje odseka so:

a) njegov načelnik,

b) načelniki skupin,

c) vsi člani »Zaveze«, ki jih pozovejo na direktno sotrudištvo načelniki posameznih skupin.

C. Delitev dela v odseku:

a) Načelnik odseka vodi vso akcijo ter posreduje med posameznimi skupinami in vodstvom »Zaveze«.

b) Načelniki skupin vodijo agende v dotično skupino spadajočega dela celotnega načrta.

c) S korporacijami, ki se udeležijo skupnega dela pri načrtu, obuje — dokler se ne pokaže potreba po drugačnem stiku — vodstvo »Zaveze«. Ravnotako posreduje to vodstvo med odsekom, in posameznimi učiteljskimi društvi v »Zavezi« in skrbi za gnetno stran delovanja, v kolikor ne odpade to na posamezna društva.

C. Vse v »Zavezi« združeno učiteljstvo se pritegne k akciji z obravnavo posebnih vprašanih pol, ki jih izdajajo skupine v odseku, in s tem, da podaja odseku in skupinam lastne iniciative, ki tukaj morajo priti do obravnave.

6. Končna določba.

»Zaveza avstr. jugoslov. učiteljstva« se s sklepom današnje delegacije zaveže, da stavi izdelani načrt ob dani priliki na pristojnih mestih ter se zavzema za njegovo realizacijo.

Vsa ta navodila, predlogi in nasveti so bili soglasno sprejeti.

V smislu tega sklepa »Zav.« delegacije je razdelil odsek dela pri načrtu za preustrojitev našega šolstva in narodne vzgoje v pet skupin, v katerih naj bi se izdelale najprej vprašalne pole, ki bi jih obravnavali posamezniki in učiteljska društva. V odgovorih na te pole nam je dobrodušel vsak nasvet, vsaka razprava. Niti se mi ne zdi potrebno, da bi posameznik odgovarjal in razpravljao o vseh točkah v vprašalni poli. Na kateremkoli torišču je močnejši, tistega naj se loti ter obdela vsehstransko, da dobimo temveč stvarno utemeljenega gradiva. Eno pa je potrebno: Čim preje in čim temeljitje začnemo graditi osnove za svoj bodoči narodni dom, tem preje si zgradimo tega, kakor ga terjajo naše potrebe in naše razmere. Pri tem poslu pa ne sme manjkati nihče! Politiško nam prirejajo našo bodočnost polikani činitelji, za nas je treba, da zastavimo vzvode tam, kjer je naša dolžnost. Nikakor ni pa res, da je potrat energije, če se lotevamo posla pri načrtu za preustrojitev našega šolstva in naše vzgoje, češ: preuredba še ne nastopi jutri. Če ne jutri, pojutrnjem gotovo — v tej veri in v tem zaupanju moramo delati, če nočemo, da nas čas prehiti. Načrt ne bo gotov v enem dnevu, če hočemo temeljitje in utemeljenega; če pa se nam pripeti, da se bo terjalo od nas (ali da se celo ne bo terjalo!) načrt v enem dnevu, takrat bo prepozno za razpravljanje in razglabljanje. Takrat bo potem res potrat energije, a potratilo jo bomo v to, da zaradi naglice kaj prida niti napraviti ni mogoče.

To sem hotel omeniti, ker že vedno upam, da se res lotimo vsi tega prepotrebne dela, obenem pa priobčujemo tudi že vpraševalno polo za V. skupino »Izvenšolske vzgojne naprave«, kakor jo je priredil tov. Bankart, načelnik te skupine.

Skupina V.

Izvenšolske vzgojne naprave.

Vprašalna pola.

Prepričan sem, da se nikdo ne zanima v enaki meri za vse izvenšolske vzgojne naprave. Zato pričakujem tudi, da bo ta ali oni interesent izrazil svoje mnenje in svoje želje le o eni ali dveh o večih njenih panogah.

V sledečem podajem obris vseh vprašanj, tičočih se izvenšolske ljudske vzgoje, kakor si jo jaz predstavljam v duhu. Učiteljska društva, vse tovarišice in tovariše, šolska vodstva in člani raznih korporacij, stremočih za istimi cilji, pa prosim, naj blagovolijo odgovoriti pri vsaki na pretes postavljene vzgojni napravi po sledečih vprašanjih: 1. Kakšen naj ima namen? 2. Kje se naj uvede, oz. ustanovi? 3. Na čigave stroške? 4. S katerimi vzgojnimi sredstvi naj deluje? 5. Splošne opombe.

Odgovor za vsako posamezno vzgojno napravo bodi pisan na poseben list. Vse liste prosim poslati na moj naslov.

Končno izjavljam, da gotovo nisem izčrpal vseh v omenjenem okviru zmožnih in vsega pri-

zadevanja vrednih vzgojnih naprav. Zato pričakujem tudi obilo samostojnih predlogov. Sploh prosim vse faktorije, naj v polni meri sodelujejo na važnem polju ljudske vzgoje. Vsestranska razbistritev pojmov je nujno potrebna.

Jan. Bankart,

učitelj v Ljutomeru.

### I. Predšolska doba.

1. Varstvo mater.
2. Oskrba dojenčkov.
3. Otroški vrtec.
4. Telesna vzgoja.

### II. Doba enotne ljudske šole.

1. Otroški domovi.
2. Šolske kuhinje.
3. Telesna vzgoja.
4. Mladinske knjižnice in čitalnice.
5. Roditeljski večeri.

### III. Doba nadaljevalne šole.

1. Vajeniški domovi.
2. Knjižnice in čitalnice.
3. Telesna vzgoja.
4. Organizacija skupnih izletov in potovanj.

### IV. Pošolska doba.

1. Ljudski domovi.
2. Izobraževalni tečaji — ljudsko vseučilišče.
3. Telovadna društva.
4. Organizacija izletov in potovanj.

### V. Splošne naprave.

1. Javne disciplinarne odredbe.
2. Društva za mladinsko oskrb in varstvo.
3. Varstveni sveti.
4. Zavodi za slaboumne, slepce in gluhome; poboljševalnice; prisilne delavnice.

## Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

18. Pritožba o razveljavi volitve učiteljev-veščakov v ljubljanski mestni šolski svet od strani večine c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani je bila v c. kr. naučnem ministrstvu ugodno rešena. Tudi to je zasluga državnega poslanca dr. V. Ravniharja. Za njegovo izredno naklonjenost do Zavezinega učiteljstva se mu je poslala po vodstvu ponovno topla pismena zahvala.

19. »Sežanskemu učiteljskemu društvu« se je sporočilo na njegovo vprašanje, da Zaveza ni bila nikoli v nikaki dotiki z dnevnikom »Dan«, z »Učiteljsko tiskarno« pa samo toliko, da se tiskajo njeni listi v tiskarni za plačilo.

20. Spis »Sosedov god v Mošnjah« se po pregledu štirih veščakov ni potrdil kot IV. zvezek »Jan Legove knjižnice«. Ta igra v verzih, ki jo je spisal pisatelj Fr. Rojc, ni bila prikladna za mladino, a tudi verzji niso bili dobri.

21. Dr. H. Tumi, odvetniku v Gorici, se je poslala naša jubilejna brošura »Spominski spis«. Ker je naslovljenec zahteval, da je doposlana knjiga Zavezj na razpolago le tedaj, če se mu povrnejo poštni stroški, se je odposlalo na njegov naslov vkladno pismo, 1 poštna nakaznica in znamk za 88 vin. Po sprejemu navedenega, je gospod dr. H. Tuma, ki je bil nekdanji učitelj, knjigo milostno vrnil.

22. Vsa Zavezina društva so dobila nov »Poslovni red za Zavezo«.

23. Zavezina pravila so se odposlala že leta 1914. v petih prepisih in s prilogami c. kr. ministrstvu za notranje zadeve v odobrenje.

24. Deželne učiteljske Zveze se je opozorilo, da so neprestano na delu glede splošne regulacije učiteljskih plač, katera se mora izvršiti z ozirom na državne preodkaze. Zahteve vseh učiteljskih organizacij je, da se nam odkazejo isti prejemki, kakršnih so deležni c. kr. državni uradniki od XI. do VIII. plačilnega razreda. Pod to zahtevo ne gremo! V ta namen naj se združijo vse deželne učiteljske organizacije ne glede na narodnost in političko prepričanje. Šoli in učiteljstvu naklonjene deželne in državne poslance naj se skuša pridobiti, da nam pomagajo udeležiti to našo namero. Delo deželnih Zvez ne sme prestatj dotlej, dokler ne dobij zakon o regulaciji plač najvišjega potrjenja.

25. Naprednemu učiteljstvu nenaklonjeni listi in osebe so poudarjale s prozorinim namenom vedno glasneje, da je bil dnevnik »Dan«, ki se je tiskal v »Učiteljski tiskarni«, glasilo naprednega slovenskega učiteljstva. Da se ne bi občinstvo še nadalje po nepotrebnem begalo s takimi izmišljenimi trditvami, je bilo vodstvo Zaveze primorano izjaviti, da nima Zaveza kot učiteljska organizacija z dnevnikom »Dan« prav nobenega stika. Zavezini listi so samo: šolsko — politički časopis »Učiteljski tovariš«, pedagoška revija »Popotnik« in mladinski list »Zvonček«. Vodstvu »Učiteljske tiskarne« se je ponovno toplo priporočalo, da naj se ustanovi za list »Dan« vsaj poseben kon-